

מסורת הש"ס

- א. כתובות פ"ב, ירושמי כתובות פ"ט הי"ח. שם שבועות פ"ז הי"ז.
- ב. ב"ק נ"ב.
- ג. ירושלמי כתובות פ"ג הי"א. תוספתא ב"ב פ"ט א.
- ד. ראה ירושלמי מגילה פ"ג הי"א. שם כתובות. פתיחתא דאיכ"ר יב. איכ"ר פ"ב ד. שהשיר פ"ה יב. פסידרי"כ פ"טו.
- ה. ירושלמי שקלים פ"ד הי"ב. במדב"ר פ"יא ג. שהשיר פ"ג ו.

גרסות

דחשיב ליה... חשיב ליה ויש גורסים: דחשיב... חשיב. אף נחום יש בכתיב: נחום.

החיים

בני כהנים גדולים בסוף ימי הבית השני לא עברה עוד הכהונה הגדולה בירושלם אלא ניתנה לאישים שונים ממשפחות הכהנים (והיו דברים אלה גם צדדים מכוונים של מתן שוחד לשלטונות וכיוצא בהם). מכל מקום נראה כי בזמן בית הורדוס היו הכהנים הגדולים שייכים למספר מצומצם של משפחות שהיו מחלקות ביניהן את התפקידים השונים במקדש (וראה בפסחים נ"א, משום כך היתה קבוצה של "בני כהנים גדולים" שהיו גם עוסקים בהלכה (אולי במסגרת בית הדין של כהנים).

תשבע בסוף, שאם יתברר שמת בעלה והיא באה ליטול כתובתה, תשבע שלא השאיר לה בעלה כסף בצאתו, ולא תשבע בתחלה שתובעת את המזונות, כשיצא למדינת הים. נחלקו עליו בני כהנים גדולים, ואמרו: תשבע גם בתחלה וגם בסוף. אמר ר' דוסא בן הרכינס כדבריהם של בני כהנים גדולים, אמר רבן יוחנן בן זכאי: יפה אמר חנן, לא, תשבע אלא בסוף.

א גמרא שנינו במשנה ששני דיני גזירות היו בירושלים ורמינהי [ומשליכים, מראים סתירה] לכך, ששנינו בבבלי: שלשה דיני גזירות היו בירושלים: אדמון בן גדאי, וחנן המצרי, וחנן בן אבישלום. אם כן קשיא תלת אתרין [קשה משלשה על שנים] שבמשנה נמנו רק שנים, וגם קשיא [קשה] גזירות אגזילות, שבמשנה נקראים הם "דיני גזירות" ובבבלי: "דיני גזירות" בשלמא תלת אתרין לא קשיא [נניח משלשה על שנים לא קשה] כי דחשיב ליה - דלא חשיב ליה - לא קתני [מי שהיה חשוב לו - שנה, ומי שלא היה חשוב לו - לא שנה], והיו דינים נוספים אלא שמנה רק את הדינים החשובים לעניינו. אלא לשון גזירות אגזילות קשיא [קשה]! אמר רב נחמן בר יצחק: אין זו סתירה, אלא הכוונה היא שהיו גזירות גזירות על גזילות. כלומר שהיו קובעים דינים בדיני גזירות. כדתניא [כחו] ששנויה ברייתא [שבהמה שקיטמה נטיעה (קצצה שתיל צעיר) כשדה אחר, ר' יוסי אומר: גזרי גזירות שבירושלים אומרים: על נטיעה בת שנה משלם שתי כסף, בת שתי שנים - משלם ארבע כסף. ושואלים עוד לענין דיני גזירות: ורמינהי [ומשליכים, מראים סתירה] ששנינו ברייתא אחרת: שלשה דיני גזירות היו בירושלים: אדמון, וחנן, ונחום ולמעלה הוזכר חנן המצרי כדין שלישי! אמר רב פפא: מאן תנא נחום [מי שנה את שמו של נחום] בין הדינים הללו - ר' נתן היא. דתניא [ששנויה ברייתא]: ר' נתן אומר: אף נחום המדי מגזרי גזירות שבירושלים היה, ולא הודו

לו חכמים. ושואלים: ותו ליכא [ויותר מאלה לא היו דינים]? והאמר [והרי אמר] ר' פנחס אמר ר' אושעיא: שלש מאות ותשעים וארבעה בתי דינין היו בירושלים, כנגדן היו מספר בתי כנסיות, וכנגדן בתי מדרשות, וכנגדן בתי סופרים שמלמדים בהם את התינוקות. ומשיבים: דינין טובא הוון [הרבה היו] וכי קאמרינן - אגזרי גזירות קאמרינן [וכאשר אמרנו - על גזרי גזירות אמרנו] כלומר, מתקני התקנות. אמר רב יהודה אמר רב אסי: גזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנה לשנה מתרומת הלשכה, אם לא רצו - מוסיפין להם.

ותו לא. ועוד: מדתניא בסמוך: רבי נתן אומר אף נחום המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה, ועל כרחך אברייתא לא קאי, דאם כן לרבי נתן ארבע הוו, ואנן מוקמינן דההיא דקתני שלשה אדמון וחנן ונחום המדי לרבי נתן. אלא ודאי דחשיב ליה החשובין יותר, משום הכי קאמר אף נחום המדי היה אחד מגזרי גזירות, והיה חשוב כמותם. מפי רבי.

גזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה - הא דלא פריך הכא: והכי עבדי הכי? והכתיב "ושוחד לא תקח", כדפריך עליה דקרא! אומר רבינו תם: משום דלא אסור אלא מבצלי דינים, אבל הכא - משל צבור. ורבי מפרש: דהכא לאו בתורת שכר היו נוטלין, אלא הכא כל שעה

עיונים

תשבע בתחלה וכו' רש"י (וכן דעת רוב המפרשים) מסבירים: בתחלה - כאשר באה ליטול מזונות, שנשבעת שלא השאיר בידה כספים, ובסוף - כשהיא באה ליטול את כתובתה, כששמעו בו שמת. ואילו הרמב"ם בפירוש המשניות מפרש בתחלה - כשבאה ליטול מזונות, ובסוף - כאשר מגיע בעלה וטוען כנגדה שהשאיר כסף בידה, ופירוש זה הוא לשיטת הרמב"ם הסבור שאין דין זה כאלמנה כלל. כדבריהם. בשטמ"ק דייק מלשון זו שלא הכריע ר' דוסא בן הרכינס כדבריהם, אלא גם הוא סבור כן, ומשום כך אין דעתו נחשבת כהכרעה במחלוקת זו, אלא כמצטרפת לדעת בני כהנים גדולים. דחשיב ליה הריבין מפרש שבמשנה נמנו רק הדיינים החשובים ביותר, ואילו בבבלייתא לא הקפיד על כך. וראה בתוס' (ד"ה דחשיב) שכתבו כשיטה זו והסבירו שהברייתא שמנתה את חנן המצרי לפני חנן בן אבישלום הקדימה אותו משום שהיה מיוחס יותר, אבל באמת חנן בן אבישלום היה גרול בתורה יותר. ור"ת (שם) מסביר בפשטות שבמשנה זו לא מנה את כל דיני הגזירות, אלא אותם דיינים שאמרו דברים שעליהם נחלקו חכמים אחרים. גזרין גזירות וכו' רש"י מפרש שהיו קובעים קנסות על הגולנים. והריטב"א כתב שלא הווקא קנסות, אלא שהיו קובעים סכומים קצובים לדברים, בלי להצריך אומדן מיוחד בכל מקרה. ותלמיד הרשב"א (מובא בשטמ"ק) כתב שהיו קונסים את הגולנים, שלפי הצורך היו קונסים את הגולן יותר מן הדין, כדי להפרישו מעבירה. ובירושלמי מסביר שהיו דיינים אלה ממונים על הגזילות, ולא עסקו בנושא אחר. וראה

תשבע בסוף - כשישמעו זו שמת, ותנא לגזוזת כמותה - תשבע שלא עכנה זידה משל ענלה כלום. ולא תשבע בתחלה - כשעת גינוי מזונות. גמרא אדמון בן גדאי. גזריין גזירות - קנסות. קיטמה נטיעה. גרסינן, צננא קמא גבי צננא שנקנסה לרשות הניזק והזיקה, קטמה נטיעת אינן כמה שמין אותה? שתי כסף - שתי מעות. בתי דינין - של עשרים ושלשה. בתי כנסיות - להסתכל. בתי מדרשות - למשנה ולתלמוד. בתי סופרים - ללמוד מיוקנות. נוטלין שכרן - ומתפרנסין הימנו, לפי שלא היו עסוקין צמלאכתן.

תוספות

קשיא תלתא אתרין קשיא גזילות אגזירות - ואם תאמר: אדרבה, אי גזילה וגזירה תרי מילי נינהו - תלתא אתרי לא קשיא; דדייני גזילה הוו תלתא, דייני גזירות לא הוו אלא תרי! ואמר רבי: חדא - דאינו סברא שתהא לדיין אחד שתי שררות, דכמה אנשים חשובים היו בירושלים שהיו יכולין לעמוד לכל שררה ושררה. ועוד: אי לאחד מהם הוו שתי שררות - לחנן המצרי היה לו להיות, שהיה חשוב יותר מחנן בן אבישלום, כמו שפירש רבינו תם. מפי רבי.

דחשיב ליה קתני - ואין לפרש: דחשיב ליה יותר, דהא מוכח בבבלייתא דחנן המצרי היה חשוב יותר מחנן בן אבישלום, מדקתני ליה ברישא. אלא הכי פירושו: דחשיב ליה בתר הכי, דאיירי בהו מתניתין; חנן אומר שני דברים אדמון אומר שבעה - קתני. דלא חשיב לה, כגון חנן המצרי שלא דבר כלום - לא קתני. ולי נראה: דחשיב ליה - החשוב יותר. ואף על גב דקתני חנן המצרי ברישא - הכי נמי אשכחן מעשה ברבי אלעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא, אף על פי שרבי עקיבא היה חשוב מרבי אלעזר בן עזריה, שהוא היה ראש לחכמים, ובכל דוכתי אמרינן (פסחים נ"א), "כגון רבי עקיבא וחבריו". ובשילהי פ"ק דיבמות (טזא) גבי מעשה דרבי דוסא בן הרכינס דאמר להם רבי יהושע: אני אלך, ואחריו מי - רבי אלעזר בן עזריה, ואחריו מי - רבי עקיבא. וכשנכנסו אצלו אמר לרבי יהושע: יש בן לעזריה חברינו? הרי לא היה יודע שרבי אלעזר בעולם, ולרבי עקיבא אמר: "אתה הוא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו". ואפילו הכי מזכיר רבי אלעזר ברישא. והיינו טעמא - שהיה ממשפחה מיוחסת יותר מרבי עקיבא, שהיה עשירי לעזרא, וגם בשביל נשיאותו. הכא נמי, דקתני חנן המצרי ברישא - לא בשביל שהיה חשוב יותר, אלא מפני שהוא ממשפחה מיוחסת יותר מחנן בן אבישלום. ואומר רבי: דמכל מקום תקשי לן: אמאי לא משני כדמשני רבינו תם! ולא פירכא היא, דאי תנא להו לפי שדברו במשנתנו - הוה ליה למיתני "שני דייני גזירות שהיו בירושלים", אבל מדקתני "היו בירושלים" - משמע שנים היו, ותו לא. ועוד: מדתניא בסמוך: רבי נתן אומר אף נחום המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה, ועל כרחך אברייתא לא קאי, דאם כן לרבי נתן ארבע הוו, ואנן מוקמינן דההיא דקתני שלשה אדמון וחנן ונחום המדי לרבי נתן. אלא ודאי דחשיב ליה החשובין יותר, משום הכי קאמר אף נחום המדי היה אחד מגזרי גזירות, והיה חשוב כמותם. מפי רבי.

ותו לא. ועוד: מדתניא בסמוך: רבי נתן אומר אף נחום המדי אחד מדייני גזירות שבירושלים היה, ועל כרחך אברייתא לא קאי, דאם כן לרבי נתן ארבע הוו, ואנן מוקמינן דההיא דקתני שלשה אדמון וחנן ונחום המדי לרבי נתן. אלא ודאי דחשיב ליה החשובין יותר, משום הכי קאמר אף נחום המדי היה אחד מגזרי גזירות, והיה חשוב כמותם. מפי רבי.

גזרי גזירות שבירושלים היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה - הא דלא פריך הכא: והכי עבדי הכי? והכתיב "ושוחד לא תקח", כדפריך עליה דקרא! אומר רבינו תם: משום דלא אסור אלא מבצלי דינים, אבל הכא - משל צבור. ורבי מפרש: דהכא לאו בתורת שכר היו נוטלין, אלא הכא כל שעה

ברבנו יהונתן שכתב שמפני שלא היה הגול מצד היה די במספר קטן של דיינים שידונו בדינים אלה. שלש מאות תשעים וארבעה וראה במהרש"א שהביא מקור שהיו בירושלים ארבע מאות שמונים ואחד בתי דין כמנין "מלאתי", על שם הכתוב "מלאתי משפט" (ישעיה א, כא).

מתרומת הלשכה תרומת הלשכה היא הכסף שהיו מוציאים בראשונה בטכס מיוחד מן השקלים שהביאו לבית המקדש. רש בירושלמי שקלים נוסח שהיו נוטלים משיירי הלשכה, כלומר מן הכסף שהשתייר לאחר התרומה, שמאותו כסף היו בדרך כלל מוציאים לבל צרכי העיר שאינם שייכים לעבודת המקדש.

אורה ההלכה גזרי גזירות וכו' מגיהי ספרים שבירושלים דיינים שונים את הגולנים בירושלים היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה. והיה שכרם לשנה תשעים מנה, ואם לא הספיקו להם, אף אם אינם רוצים לקחת - מוסיפים להם כדי הצורך להם ולבני ביתם. כדברי רב יהודה, וכמסקנת הגמרא. ומכאן למדו לדורות, שנהגו לעשות לבית דין קופה, שפוסקים ממון לפיכך בית דין. ומגבים אותו בתחילת השנה או בסופה. וכתב הרמ"א עפ"י ה"טור כי טוב יותר שגובים סכום זה מתחילת השנה כדי שלא יצטרכו להחזיק או להחזיק טובה לשום אדם. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שקלים פ"ד ה"ז. שו"ע ח"מ ט, א.)



מסורת הש"ס

- א. סנהדרין ז.ב. תנחומא משפטים ב. מדרש משלי פכ"ט ד.
- ב. ראה מגילה כח.א. קדושין ז.א. ב"ב ח.א. ע"ז מד.א.
- ג. ראה שבת קיט.א.

גרסות

- ולוקח יש בכת"י: ומקבל. למיזן דינא יש בכת"י: לדינא.
- ולא אמרן - לאושולי יש בכת"י: והני מילי דשאל ולא משאל אבל היכא דשאל ומשאל.
- נמי אסור יש בכת"י: אסור.

אפילו צדיק גמור ולוקח שוחד - אינו נפטר מן העולם בלא טירוף דעת. כי אתא [כאשר בא] רב דימי מארץ ישראל לכולל אמר: דרש רב נחמן בר כהן, מאי דכתיב [מהו שנאמר] "מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה" (משלי כט, ד) אם דומה דיין למלך כלומר שאינו צריך לכלום ואינו נזקק לבריות - יעמיד ארץ, הוא יכול להיות דיין. ואם דומה לכהן שמחזור על הגרנות כלומר שנוקק לאחרים - יהרסנה. אמר רבה בר רב שילא: האי דינא דשאל דשאלתא פסול למיזן דינא [דיין זה, ששואל דברים מאחרים שפסול לדון] שהרי זה כאילו קיבל שכר מאותם אנשים ששואל מהם. ולא אמרן אלא דלית ליה לאושולי [ולא אמרנו זאת אלא שאין לו להשאל לאחרים] והוא כל הזמן רק נזקק ושואל. אבל אית ליה לאושולי - לית לן בה [אבל אם יש לו להשאל - אין לנו בה איסור]. ומקשים: איני [וכך הוא?] והא רבא שאל שאלתא מדבי בר מריון אף על גב דלא שילי מיניה [והרי רבא שהיה דיין היה שואל חבית בר מריון אף על פי שהם לא היו שואלים ממנו?] ומשיבים: התם לאחשוביניהו הוא דבעי [שם להחשיב אותם הוא שרצה] שרבא היה עשיר ולא עשה זאת כדי ליהנות מהם, אלא להיפך, על ידי ששאל מהם נתן להם כבוד. אמר רבא: מאי טעמא דשוחדא [מה טעמו של איסור שוחד?] כיון דקביל ליה שוחדא מיניה איקרבא ליה דעתיה לגביה והוי כגופיה [כיון שמקבל שוחד ממנו התקרבה דעתו אליו ונעשה כגופו] ואין אדם רואה חובה לעצמו. ויש לכך רמז לשוני: מאי [מה הוא לשון] שוחד - שהוא חד [אחד] עם הנידון.

אמר רב פפא: לא לידון איניש דינא למאן דרמי ליה [לא ידון אדם דין לא למי שאוהב אותו ולא למי ששונא אותו]. ומסביר: דרחים ליה - לא חזי ליה חובה, דסני ליה - לא חזי ליה זכותא [לזה שהוא אוהב אותו - אינו רואה לו חובה, לזה ששונא אותו - אינו רואה לו זכות]. אמר אביי: האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא - לאו משום דמעלי טפי [תלמיד חכם זה, שאוהבים אותו בני העיר - לא מפני שהוא מעולה יותר] ולכן אוהבים אותו, אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמאי [שאינו מוכיח אותם בדברי שמאי] ולכן אוהבים אותו, לפי שאינו דורש מהם דבר. אמר רבא: מריש הוה אמינא: הני בני מחוזא כולהו רחמו לי [מתחילה הייתי אומר: בני מחוזא כולם אוהבים אותי]. כיון דהואי דינא אמינא: מינייהו סנו לי ומינייהו רחמו לי [כיון שנעשיתי דיין אמרתי: מהם שונאים אותי ומהם אוהבים אותי] שמן הסתם זה שנתחייב בדין שונא אותי וזה שנודכה בדין אוהב אותי. כיון דחזאי דמאן דמיחייב ליה האידינא קא זכי למחר [כיון שראיתי שמי שאני מחייב אותו עכשיו זוכה בדין למחר] הבנתי שאין זה דבר של קבע, אמינא: אם מרחם - כולהו רחמו לי [אם לא שונא - כולם שונאים אותי] שאין הדבר תלוי בכך.

תנו רבנן [שנו חכמים]: "ושוחד לא תקח" (שמות כג, ח) אינו צריך לומר שוחד ממון דווקא, אלא אפילו שוחד דברים נמי שעושים לו טובה בדיבורים או באופן אחר - הרי זה שוחד. מדלא כתיב [מכיון שלא נאמר] "בצע לא תקח" אלא "שוחד".

עיונים
אם דומה דיין למלך הריבין מביא כאן שני פירושים. הראשון: שאם דומה למלך - שאינו נזקק לאחרים בממון, והוא עצמאי לגמרי. ובפירוש אחר - שדומה למלך שאינו נזקק לאחרים בתורה, שיועד את הדברים שצריך לדעת. והריבין רואה [וכן מסתבר מן ההקשר] את הפירוש הראשון כעיקרי. וראה בתוס' [ד"ה מאי] במסקנת ר"ת ששני הפירושים עיקרי. והרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה כתב שהדיין דומה למלך, שהוא חש שאינו נזקק לאחרים - שאינו רודף אחרי העושר והכבוד. דשאל שאלתא. הריבין מסביר בפירוש אחד שאם הדיין רגיל לשאול מאחרים הריהו פסול בכלל לדון, משום שהוא צריך לשמור יחסים טובים עם הבריות כדי שישאלו לו. ובפירוש שני מסביר שפסול לדון למי שהשאל לו [וכן כתב המאירי]. ובחבר כן חיים כתב כי כל שכן כאשר הדיין לווה כסף, שהרי נאמר "עבד לוה לאיש מלוה". מאי טעמא דשוחדא כתב בעיין יעקב שאין אנו מחפשים טעמים לדיני התורה, אלא מאמר זה בא להסביר את ההרחקות השונות שעשו חכמים בענין זה, שאסרו לא רק שוחד פשוט אלא כל הדומה לכך. ולכן היה צורך להסביר מה טעם הגורם, שאינו קשור בממון ואף לא בטובת ההנאה הממשית שמקבל אלא בקירוב הדעת השורה לדין לנטות שלא מרצונו. וראה ברש"י שפירש: מה הטעם שפירש שוחד ליקח שוחד אפילו לזכות את הוכאי. שהוא חד והיה שכתב בדרך רמו שכיון שנאמר שעם הדיין בדינו נמצא גם הקביה (כאמור "יקרב אלהים ישפט"), והוא המסייע לדין להוציא דין אמת. ואם נוטל הדיין שוחד מסתלק ממנו הקביה ונשאר הדיין אחד (אילת אהבים). למאן דרחים ליה כתב בהפלאה שמדיוק הלשון אפשר ללמוד שהכוונה היא לא רק למי שהדיין אוהב או שונא, אלא הדיין פסול גם למי שאוהב את הדיין או שונאו. כי כאמור "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כו, יט), והדיין מושפע מבלי דעת מעצם העובדה שיש לאדם אחר רגש מוגדר כלפיו. ולפי זה מסביר גם את המשך הדברים. אינו צריך לומר שוחד ממון המאירי מסביר שכיון שלא נאמר בכתוב זה לשון ממון,

אינו נפטר מן העולם - והכי קאמר: קל וחומר שיקמא את עיניו כשיהא טפס נסופו וישן לדון. שאינו צריך כלום - שכוף עשיר, ואין צריך להחניף. דשאל שאלתא - דגיל לישאל מזני עירו זממות וכלים. מאי טעמא דשוחדא - למה אסור ליעלו לזכות את הוכאי? אין אדם רואה חובה לעצמו - אין דעתו מתקרב ללד הסוזה למיזן את עלמו, ואפילו ממכרין לדון אמת. שהוא חד - הנותן והמקבל נעשים לז אחד. בני מחוזא - עירו של רבא. מינייהו - מקלמס אוהבים אותי, אותם שזכיתי. אם מרחם - חס אוהבים - נעשו כולם אוהבי.

תוספות

אפילו צדיק גמור ונוטל שוחד - והיינו קל וחומר לרשעים, שכבר נטל שוחד בפעם ראשונה; דבפעם ראשונה כשנוטל - אכתי צדיק הוי, שעדיין לא נטלו. וקל וחומר לטפשים - בפעם שניה, שנוטל שוחד שכבר נעשה טפס מפעם ראשונה שנטלו. מפי רבי. ורבינו שמואל בן מאיר פירש: דהאי קל וחומר לטפשים אינו מן הברייתא, אלא מדתניא: תכמים וצדיקים - משמע שרוצה לומר: קל וחומר לטפשים. ולכך מתמה: וכי הם בני דינא? ומשני: הכי קאמר, ולא נידוק כמו שאמר. והכי נמי אמרינן ב"המקבלי" בסופו (בבא מציעא קיד, ב): תנו רבנן: "אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו" ומשמע, הא עשיר - שכב, ומשני: הכי קאמר.

מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ - אם דומה דיין למלך שאינו צריך לכלום - הכא משמע דצריכות ממון קאמר, משום שוחד. מדמסיק עליה: האי דינא דשאל שאלתא, ולעיל נמי - ממילי דשוחד איירי. ובסנהדרין בפרק קמא (ז, ב), מיייתי הך דרשא גופה דרב נחמן בר כהן אדין שאינו בקי, וצריך לשאול הוראות ודינין, דמסיק התם: דרש רב נחמן בר כהן: מאי דכתיב "מלך במשפט יעמיד ארץ"? ובתר הכי מסיק: דבי נשיאה אוקמו דינא דלא גמיר. וכולה שמעתא דהתם מייירי בדינא שאינו הגון מחמת שאינו בקי; ואומר רבינו תם: דמהאי קרא איכא למידק שאינו צריך לא לממון ולא לדברי תורה. מפי רבי.

לא למאן דסני ליה ולא למאן דרחים ליה - לאו באוהב ושונא דאיירי ביה רבי יהודה ורבנן גבי עדות איירי. דלגבי דיין אפילו רבנן מודו דפסול, כדמסיק בפרק "זה בורה" (סנהדרין כט, א). דאם כן הוה ליה לאתויי הכא קרא דהתם. אלא התם באוהב - כגון שושבינו, ושונא - שלא דיבר עמו שלשה ימים. אבל הכא - באוהב כי הנך דפרח גדפא ארישא אתא ההוא גברא שקליה, דאינו אלא חומרא בעלמא, שהיו מחמירין על עצמן, כדאשכחן בכמה דברים. אבל פסולין לא הוו. מפי רבי.

כגון "ובצע לא תקח" אלא בלשון כללית "שוחד" משמע שכל שוחד בכלל, אפילו אין בו ממון. וכיוון לכך גם המהרש"א.

אורח ההלכה

דיין דשאל שאלתא. דיין ששאל דברים מחבירו פסול לדון לו. במה דברים אמורים - כשלא היה לדיין להשאל לו, אבל אם היה לו להשאל לו - מותר, שהרי הם שואלים זה מזה. כדבר רבה בר רב שילא. וכתב הרמ"א שאיסור זה הוא כאשר רגיל הדיין לשאול מאותו אדם, אבל אם שאל באקראי ולא מוכח שמשאלו מפני הדין - כשר (מהרי"ק). ואם שאל בענין אדם רק כדי להחשיב אותו בענין הבריות - מותר, כפי שמסופר על רבא (שיך בשם הטור). (רמב"ם ספר שופטים הלכות סנהדרין פ"ג ה"ד. שו"ע ח"מ ט, א). לא לידון איניש וכו' אסור לדיין לדון למי שהוא אוהבו, אף על פי שאינו שושבינו או רעו אשר כנפשו. וכן אסור לדון למי ששונאו אף שאינו איוב לו ומכסר רעתו. אלא צריך שיהיה שני בעלי הדין שווים בענין הדינים ובלבד. ואם אין הדיין מכיר אף אחד מהם הרי דין צדק גמור. וכתב הרמ"א שמכל מקום, אם דן את אוהבו או את שונאו - רינו דין (הגהות אשרי). ויש אומרים שאם דן את שונאו ממש, שלא דיבר עימו שלשה ימים מתוך איבה, או את אוהבו ממש - אין דינם דין (טור). ויש אומרים שכל שאינו אוהבו או שונאו ממש מותר לדון, ואינו אלא מידת חסידות להחמיר. ולכן מותר לדון בבוררות כאשר כל צד בורר לו דיין אחד שהוא ידידו. וכל שכן שרשאי הרב לדון את תלמידו (מהרי"ק). (רמב"ם שם ה"ז. שו"ע שם ז, ז).

שוחד דברים. מאד מאד צריך הדיין שלא לקחת שוחד, ולא שוחד ממון בלבד אלא אף שוחד דברים. ושוחד דברים הוא כל טובה שעושה בעל הדין לדיין, כמו המעשים המובאים בגמרא. (רמב"ם שם ה"ג. שו"ע שם ט, א).



